

Interaktivní přístup v profesní přípravě učitelů

Co je nového v oblasti didaktik odborných předmětů a odborného výcviku?

Petr MACH
Západočeská univerzita v
Plzni
katedra technické výchovy

Kostelec nad Černými lesy
14. – 15. 10. 2009

České školství prochází v současné době procesem transformace. Jedním z charakteristických rysů této transformace je zavádění rámcových vzdělávacích programů. Po základním školství se tento proces postupně rozšiřuje i na střední školství. Rámcové vzdělávací programy jsou ministerstvem školství předkládány jako kurikulární dokumenty. Tento proces je podporován i legislativními změnami v oblasti našeho školství.

Zajistit vhodné podmínky pro úspěšné naplnění profesního profilu učitele a osvojení základních učitelských kompetencí je velmi obtížné. Extenzivní cesta - zvyšování počtu hodin pedagogických a didaktických předmětů není možná. Zbývá tedy pouze cesta zvyšování efektivity a modernizace metod výuky.

Systemovým způsobem byly proto hledány vhodné participativní metody, které by vedly k naplnění uvedených cílů. Jako nejvhodnější se postupně osvědčila metoda případových studií.

Případová studie má podobu popisné nebo výzkumné (problémového) činnosti. Základem je důkladná vícedimenzionální analýza souvislostí, prvků a reality situace. Důraz je kladen na explicitní diskusi se smyslem pro detaily a odlišné návrhy řešení.

Hlavní zásady případové studie

- Angažovanost účastníků – aktivní zapojení všech možných účastníků.
- Podpora – vyhledání a odstranění překážek spolupráce.
- Plánování – shromažďování zdrojů, informací, vytváření harmonogramu, ...
- Vhodná metodika – používání široké škály metod.
- Přenos informací – optimální sdílení informací mezi účastníky.
- Spolupráce – efektivní spolupráce a kooperace mezi účastníky.
- Využití - rozvíjení dovedností, znalostí a sebevědomí všech účastníků.
- Zpětná vazba – vyhodnocování výsledků a spolupráce angažovaných účastníků.
- Monitorování a evaluace – kontrola a hodnocení výstupů vzhledem k požadavkům, standardům ap.

Jako širší participační metoda tedy zahrnuje

1. Sociálně komunikativní složku. Účastníci se učí navrhovat společnou činnost, akceptovat různé možnosti jednání, hledat a vytvářet kontakty ve skupině, spolupracovat, řídit kooperaci, vykazovat pozitivně hodnotící pocity, analyzovat bariéry a neúspěch spolupráce, hrát různé sociální role, ovlivňovat sociálně kulturní hodnoty, korigovat vzájemné chování ve skupině, regulovat sociální klima, používat širokou škálu komunikačních nástrojů a řadu dalších faktorů.

2. Metakognitivní složku. Jde vlastně o psychodidaktickou aplikaci metakognitivního výcviku. Výcvik je zaměřen na oblast změn osobnostních a poznávací předpokladů řešitele - tzv. vnitřní oblast. Dále pak je výcvik zaměřen na tzv. vnější oblast - kontextovost didaktických situací, ovlivňování podmínek, výběr koncepcí, metod, forem, prostředků apod. Uplatňování této složky vyplývá z revidované Bloomovy taxonomie.

Je třeba dodržovat základní zásady metakognitivního výcviku:

Zásadu procesuálnosti (větší orientace na vlastní proces než na výsledek).

Zásadu reflektivnosti (prvořadost rozvoje vlastního poznání, učení, myšlení, autoinstruování, sebezpevňování, sebehodnocení, využívání procesů interiorizace a exteriorizace).

Zásadu generativity (rozvíjet schopnosti elaborovat, třídít, kategorizovat, přetvářet, ..).

Zásadu afektivnosti (empatie a motivační připravenost).

Zásadu regulace (upravovat procesy vzhledem k daným cílům a podmínkám i vzhledem k reflexi).

1. Profesní složku. Jedná se o rozvoj hlavních učitelských kompetencí, schopností vytvářet koncepční dokumenty, vybírat výukové strategie, řídicí a organizační strategie. V této složce je důležitá vazba na rámcové a školní vzdělávací programy.

Vlastní průběh případové studia se odehrává ve čtyřech fázích.

První fáze - přípravná

Student zpracuje prekoncept situace, ve kterém podrobně formuluje obsah, podmínky situace, vhodné metody a prostředky, komunikační nástroje atd. Zaznamená svoji předpokládanou činnost a chování, odhadne chování a reakce žáků, promýšlí možné interakce a nastavení vhodného klimatu.

Druhá fáze - realizační

Podstatným rysem této fáze je microteaching v simulovaném prostředí. Z průběhu studie je pořízen videozáznam.

Třetí fáze – analytická

Spočívá v otevřené sebereflexi studenta „učitele“.

Následuje hodnocení ostatních účastníků studie - kolegů v rolích žáků.

Sebepercepce - konfrontace s videozáznamem.

Čtvrtá fáze – učení se z chyb

Pokud případové studie obsahuje vážné nedostatky, student vypracuje postkoncept studie. Chyby musí být správně identifikovány, akceptovány a analyzovány.

Nesmí dojít k demotivaci studenta.

Profesní kompetence

- ❖ kompetence oborově předmětové
- ❖ kompetence předmětově didaktické
- ❖ kompetence pedagogicko – psychologické
- ❖ kompetence diagnostické
- ❖ kompetence komunikativní
- ❖ kompetence řídicí a organizační
- ❖ kompetence sociální, personální

Specifické kompetence

- ❖ dovednost koncipovat pedagogickou situaci jako cílenou aktivitu
- ❖ dovednost vytvořit prekoncept modelové pedagogické situace
- ❖ dovednost předjímat průběh výstupu (včetně perekoncepční analýzy)
- ❖ dovednost přetvořit vyučovací koncept do podoby reálné (simulované) situace
- ❖ dovednost komparovat prekoncept s realitou
- ❖ dovednost posoudit svůj výkon ze záznamu a pojmenovat dílčí profesní prvky
- ❖ dovednost přijmout názory druhých a včlenit je do sebereflektivního uvažování
- ❖ dovednost (po analytické fázi) modifikovat své postupy, chování a metody (postkoncept).

Zaměření výzkumu

Výzkum je zaměřen na problematiku:

- jak přijímají studenti metodu případových studií
- základních paradigmat vyučovacích aktivit učitele
- přínosu případových studií pro výstupovou pedagogickou praxi studentů.

Děkuji za pozornost